

и негово издание.
by William Morris.

E 1780

100

ЦАРСКИ УРОКЪ

ПРИКАСКА

ОТЪ

УИЛЯМА МОРИСА

Превелъ отъ полски:

Г. БАКАЛОВЪ

*Издава Работническото Дружество
въ Ески-Джумая.*

СЕВЛИЕВО,

Скоропечатница на П. Мутафовъ & С-не.

1894 год.

Уйлямъ Морисъ*)

ЦАРСКИ УРОКЪ

(Приказка)

Расказватъ, че маджарскиятъ царъ Матей Корвинъ чулъ веднѣжъ (дали само веднѣжъ?), че нѣкой отъ неговитѣ селени (дали само нѣкой?) работали по-вече отъ силитѣ си, пѣкъ малко ядѣли. Извиква царьтъ своитѣ съвѣтници, поканва и нѣколко управници на голѣмитѣ царски градища, не забравя и нѣкой голѣми боляри и тѣхнитѣ економи. Царьтъ запиталъ събранитѣ, дали е истина, което е чулъ? Всѣки му отговорилъ горѣ-долу ей-така: „Туй хамово семе има много за ядѣние и пияние, може дори да пести. Като на хамовци и туй имъ е много. Ако по-малко работяхъ, злѣ щѣше да бжде и тѣмъ, и на господаритѣ имъ. Отпустни на магарето юлара, то

*) Уйлямъ Морисъ е единъ отъ най-добритѣ съвременни английски поети и единъ отъ най-енергичнитѣ социалистически дѣятели въ Англия.

Бѣл. Пр.

Int. Instituut
Soc. Geschiedenis
Amsterdam

BOYE 1391

SABIC

3FC-135-74

SHANGHAI TEMA E359904

дѣ ще му падѣе края? Щомъ селендурецътъ види доволство, той завчасъ ще почувствува неговата загуба, както Адамъ и Ева усѣтихъ загубата на райа“. Царьтъ сѣдѣлъ мѣлченкомъ и слушалъ, ала все му се струвало, че не е всичко истина въ тия думи. Свѣтътъ се растурилъ, безъ да поставови нѣщо. Но царьтъ взелъ присърдце тая работа. Той билъ сираведливъ, което рѣдко се срѣща между царетъ, пъкъ при това и много енергиченъ.

Подиръ нѣколко дни, — казва преданието, — царьтъ отново повиква тия свѣтъници и славни велможни, които той смѣталъ за най харни, и имъ заповѣдалъ да възсѣднатъ конетъ си. Когато всички се приготвили за пжть, царьтъ самъ се яхналъ на прелѣстния си атъ и презъ гори и полета поведѣ своята дружина отъ роскошно, по тогавашната мода, премѣнени хора. Дълго тѣ лѣтели презъ ливади и гори, додѣто достигвали до едно село, а задъ него до едно дове край брѣга на една рѣка, дѣто селенитѣ работили подъ лжчитѣ на слънцето. Незная дали тая рѣка е била Дунавъ или друга нѣкоя. Зная само, че вече било къмъ края на пролѣтъта, или по добрѣ, лѣтото се начевало, защото лозитѣ вече показвали своитѣ гроздове.

Въ Маджарско гроздего късно узрѣва. А гроз-

доберътъ става чакъ когато първитѣ студове замръзятъ ягоридата. Виното тогава е по-силво и по-сладко.

Било що било, а селенитѣ, мъже и жени, момци и моми работили съ потъ на челото си. Едни пораскопавали кютюцитѣ, други носѣли тежки кошове съ торъ, за да посипватъ коренитѣ на лозитѣ. Съ една дума, всички се трудили тежко около тия пѣнове, отъ виното на които никога нѣмало да си срѣбнатъ.

Царьтъ спрѣлъ коня си, скочилъ отъ него и почналъ да се катери по ржтлината изъ една трѣнлива камениста пжтечка, която водѣла къмъ лозето. Господаритѣ и свѣтъниците вървѣли подирѣ му, като се чудили въ душата си и не можали да отгатнатъ неговото намѣрение. Ала царьтъ се обърналъ къмъ единъ отъ велможитѣ си и засмѣно му рѣкълъ: „Тѣй, тѣй, баювци, днесъ ще заиграемъ ново хоро и новъ урокъ отъ него ще научимъ“. Велможата се ухилилъ на царя, ала тая усмивка била кисела.

Колкото за селенитѣ, тѣ биле страшно испоплашени, като видѣли тия весели и роскошно облѣчени голѣмци. Мисля, че никой отъ тѣхъ не позналъ царя, защото не го билъ виждалъ отъ по-напредъ. Тѣ само чували, че той билъ юначенъ рицаръ, който бранилъ границитѣ на отечеството и не давалъ на Турцитѣ да опустошаватъ селата и да ограбватъ се-

SHANGHAI TENMA E310904

кому опредѣлили еднаква работа. Нагледникътъ стоялъ при него и ту хвалялъ неговитѣ заповѣди, ту ги корѣлъ. Интересно е било да се види, какъ ка-дифенитѣ поли и мантии сж падали на земята, хвър-ляни отъ гордитѣ боляри, които си засукали ржа-витѣ и почнали да работятъ.

Прегърбени и испотени работили господаритѣ, но по-вечето отъ тѣхъ намирали, че работата на до-зето е много мило развлечение. Само единъ ядно хвърлилъ своето намѣтало и се лѣснала неговата ман-тия отъ персийска материя, тъкана отъ злато и коп-рина, отъ такава материя, каквато днесъ не можешъ намѣри и аршинътъ на която струвалъ 3000 гроша. Царьтъ билъ не се усмихналъ, а му заръчалъ да расхвърля торъ и да го носи въ единъ голѣмъ кошъ до дозето. Като чулъ такава заповѣдъ, бо-лярътъ страшно се искривилъ и то тѣй смѣшно, щото се искискали всичкитѣ други боляри. Той се обърналъ и си рѣкълъ, ала тѣй тихо, щото никой да го не чуе: „да не съмъ слуга на туй копеле*), та ме кара да му тѣтря боклукъ?“ Тукъ трѣбва да кажемъ, че бащата на царя, Янъ Хуниядъ Корвинъ, единъ отъ най-славнитѣ военнопначалници на своето

*) Царь Корвинъ бѣше незаконнороденъ синъ, което често се случва въ царскитѣ семейства.

време, побѣдителятъ и плашилото на турцитѣ, ни-кога не встѣпи въ съпружески връзки, макаръ и да бѣ царски синъ.

До едно време господаритѣ здравичката работи-ли; веселъ смѣхъ се раздавалъ, а лопатитѣ и мо-тикитѣ се дигали и слагали подъ лжчитѣ на слън-цето. Думанъ отъ прахъ се носѣлъ надъ главитѣ на тия новаци работници. Болярътъ въ коприненитѣ дрѣхи носилъ коша съ тора и изреждалъ въ душа-та си всичкитѣ проклятия. А господаритѣ си говори-ли единъ другиму: „гледай, колко дворянската кръвъ стои по-високо отъ селендурската, дори и когато се земе да върши селендурска работа. Тия подли лѣ-нивци три пѣти по-подека работятъ отъ насъ“. Ца-рьтъ си плювналъ на ржцѣтъ, грабналъ мотиката и не по-малко отъ другитѣ работилъ, но хичъ не се каращисвалъ въ тѣхнитѣ смѣхории и шеги. А въ туй време клетиятъ селски народъ се озѣрталъ, не смѣялъ да крѣкне думица, нито пѣкъ да размѣни погледитѣ си. Страхътъ не го оставялъ, макаръ се-га вече никой да не се боялъ, че ще го застрѣлятъ на мѣстото, ала всѣки си мислилъ: „вижда се, че тия свѣтли велможи сж дошли лично да се увѣрятъ, до колко човѣкъ може да изработи,—затова тѣ толкова усилно работятъ. Ако ни накаратъ още

лениѣ. Наистина, селенитѣ малко ги било грижа, дали турчинѣ или тѣхенѣ болярѣ ще имѣ бжде господарѣ. Защото томува или ономува тѣ все трѣбвало да работятѣ толкозѣ и толкозѣ дни презѣ годината. А презѣ останалитѣ дни тѣ трѣбвало да искарватѣ едно парче хлѣбецѣ за себе си и за челядѣта си.

И така тѣ не познавали царя, но посрѣдѣ тия богато-наконтени боляри тѣ познали чорбаджиѣта на тѣхното село и отѣ него най-много се уплашили. Но да бѣгатѣ щѣло да бжде лудостѣ, защото господаритѣ били добрѣ обржжени и имали вихрогони: коне, пѣкъ селенитѣ се чувствували измжчени отѣ работата, която били захванали преди изгрѣванието на слънцето; оставало само единѣ часѣ до пладнѣ. Пѣкъ освѣнѣ това, съ царя и боляритѣ идѣли войницитѣ отѣ царската свита, които се запрѣли задѣ лозето; тѣ били южни планинци, стрѣлци, славни по цѣлата страна. Клетитѣ селени хичѣ и не помислили да бѣгатѣ. Наопѣки, тѣ се престорили, че хичѣ и не виждатѣ тия велики велможи и си продължавали да работятѣ. Всѣки отѣ тѣхѣ си мислялѣ: „ако днеска не ме убиятѣ, утрѣ нѣма да имамѣ хлѣбѣ, най-хубаво да не се бѣхѣта днесѣ толкова. Пѣкъ ако убиятѣ нѣ-

кои отѣ другаритѣ ми, а азѣ останѣ живѣ, то може би скоро да станѣ нагледникѣ на кжрскитѣ работи“.

Вѣ туй време царѣтѣ се приближилѣ къмѣ селенитѣ и ги запиталѣ: „кажете ми, добри хора, дѣ е вашитѣ нагледникѣ?“

Единѣ широкоплѣщестѣ човѣкъ, съ загорѣло лице и съ побѣдели тукѣ-тамѣ коси, излѣзълѣ предѣ всички и казалѣ: „азѣ съмѣ нагледникѣтѣ господарю“.

„Дай ми твоя бичѣ“, рѣкълѣ царѣтѣ, „че азѣ сега искамѣ да наглеждамѣ работата. Тия господа си измислили ново забавление и искатѣ да си прекаратѣ времето, като пороботятѣ на лозето. Ала ти стой около мене и поправѣй моитѣ заповѣди, защото азѣ може да не извърша работата си както трѣбва. Пѣкъ вий—обърналѣ се царѣтѣ къмѣ селенитѣ—можете да струвате сеирѣ“.

Нагледникѣтѣ самѣ не знаелѣ какѣ да постѣпи. Крадѣтѣ си протегналѣ ржката къмѣ него, ва да вземе камшика му, а той съ очитѣ си питалѣ своя господарѣ. Господарѣтѣ му кивналѣ грозно съ очи, като че искалѣ да каже: „хей диване, прави каквото ти заповѣдватѣ!“

Тогавѣ нагледникѣтѣ турилѣ своя бичѣ вѣ ржцѣтѣ на царя, който наченалѣ да управлява работата. На всѣки болярѣ той далѣ особно занятие, всѣ-

SHANGHAI LIBRARY
DATE 1953
SABIC
370-153-
E33000

1
1
1
1

повече дни да работимъ зарадъ тѣхъ, ний съвсѣмъ пронаднахме“. И сърдцето имъ се стискало при тая мисль.

Работението се продължавало, а слънцето по-високо се качвало на небето. Вече станало пладнѣ и даже по-късно. Смѣховеѣ се прекратили между боляритѣ, мотикитѣ и лопатитѣ се дигали и слагали все по-полека, а тоя, който носялъ коша съ тора сѣдналъ върху баиря и запалъ на небосклона и на текущата рѣка. Но царьтъ все още работялъ, безъ уморявание, и на боляритѣ било срамно да напуснатъ работата. Но най-сетнѣ единъ отъ велможитѣ, който работялъ до царя, испуналъ мотиката изъ рѣка и испсувалъ. Той билъ единъ плѣщестъ и силенъ люстаганъ, съ черна брада, въ цвѣта на възрастата си, юначний предводителъ на славната, тѣй нарѣчена черна дружина, която не веднѣжъ е надвивала, турцитѣ. Царьтъ го обичалъ за неговата неострашимость. „Какво ти стана, генерале?“ попиталъ го той.

„Ваше Царско Височество, попитайте нагледника на тия селендурци, какво ни е, та не можемъ вече да работимъ“.

„Нагледниче“, рѣкълъ царьтъ, „расправи ми, какво бърка на тоя силенъ рицаръ да работи? Да

не би азъ да не съмъ наредилъ работата както трѣбва?“

„Наопѣки, господарю“ отвѣрналъ нагледникьтъ, „само че господаритѣ сж силно уморени. И не е чудно, тѣй като тѣ работѣхъ мжски, пѣкъ сж и отъ благородна кръвь“.

„Истина ли е, господа, че сте вече уморени?“ попиталъ царьтъ.

Навели си велможитѣ мълчаливо главитѣ, само смѣлиятъ и откровенъ войовникъ отвѣрналъ: „Царю, сега ти осѣтихъ намѣрението. Ти ни доведе тука, за да ни кажешъ нѣщо и да ни дадешъ урокъ. Затова говори по-скоро, за да можемъ овреме да си идемъ на обѣдъ. Пѣкъ ако искашъ да ни пропо-вѣдвашъ, и азъ ще ти помагамъ, но позволи ми да попитамъ нѣщо тоя селендурецъ“.

„Хуваво“, рѣкълъ царьтъ и челото му се навѣсило отъ мисль.

Генеральтъ се исправилъ, изгледалъ гордо и се обѣрналъ къмъ селяка.

„А-бе байно, я ми кажи дълго ли работихме?“ попиталъ той.

„Около два часа, като гледамъ по слънцето“, отговорилъ селякьтъ.

FRANK-ENG...
BOITE 1385
SABIC
SHANGHAI TENMA E330904

1
1
1
1

„А много ли работа свършихме въ туй време?“
питалъ по-нататъкъ генералътъ.

„Господарю“, рѣкълъ селенинътъ, като се усмихналъ безъ да ще. Не го имай за кусуръ, ако ти кажа правичката. Въ първия половинъ часъ вий изработихте толкова, колкото ние въ три четвърти. Въ втория половинъ часъ толкова, колкото и ний. Въ третия половинъ часъ толкова, колкото ний изработихме въ четвъртъгъ, а въ четвъртия половинъ часъ — колкото ний въ нѣколко минути“. Тука смѣхътъ исчезналъ отъ неговото лице, и чудецъ блѣсъкъ засвѣткалъ въ очитѣ му. Той продължавалъ.

„А сега, както ми се струва, дневната ви работа е свършена и ще идете сладко да ядете и пиете. А ний, като си хапнемъ малко ржженъ хлѣбъ, отново ще се заловимъ за работа и ще се трудимъ догдѣто залѣзе слънцето и изгрѣе мѣсечината. Колкото за вази, не знаа, дѣ и какъ ще спите тая нощъ, дѣ мраковетѣ ще расперятъ своитѣ крилѣ надъ вази. Пъкъ ний, преди звѣздитѣ да огаснатъ на небето, пакъ ще бждемъ тукъ и пакъ съ схщата цѣль! Не знаа, каква нова игра ще измислите утрѣ, като се връщате на конетѣ си. Колкото за насъ, то щомъ утрѣ се върнеме тука, дневниятъ день ще се заличи отъ памятьта ни, защото той нищо не ни даде и

никаква утѣха не ни донесе. Дни ще се влачатъ слѣдъ дни, все така, чакъ до като смъртта ни избави. Та ако смѣтате нова даввина да ни натрапите, или да ни накарате по-вече дни да ви работимъ ангария, то хубавичко размислѣте, преди да сторите туй, защото тая тежина може да бжде надъ силитѣ ни. Казвамъ ви туй безъ да се боя, защото се вгледахъ въ тоя, който стои до мене въ черна кадифяна мантия съ златна верижка на шията, — сбѣихъ се, че той е царьтъ и вѣрвамъ, че той нѣма да ме заколи съ сабята си, защото има отпредъ си толкова турски левове да сѣче!“

„Да науча ли тоя човѣкъ, о царю? Дали намѣсто ти той ще ни учи?“

„Остави го на мира“, отвърналъ царьтъ, „ващото, наистина, той намѣсто мене ви даде урокъ. Отваряйте си ушитѣ и хубавичко запомавте туй що ни каза тоя селякъ, о велможи и свѣтници мои! Ала като слушахъ да се излагатъ моитѣ мисли отъ другою, нови мисли се породихъ въ главата ми, и азъ ще ви ги кажа нѣкога. А днесъ да оставимъ туй. Хайде да се върнемъ и да обѣдваме“.

Заминали царьтъ и велможитѣ, насѣдали край брѣга на рѣката подъ сѣнката на високитѣ тополи, яли, пили и весело си бѣбрали. А царьтъ испратилъ

FRANK-UNIVERSITY
807E. 1235
SARIC
> PC+MS-
SHANGHAI TOWNA E330904

1
1
1
1

по една паница гостба на работниците. На нагледника той подарилъ една желтица, а на всеки работникъ по три сребърни монети. Когато спромаситѣ видѣли тия дарове, сторило имъ се, че е слѣзло царство небесно на земята.

При надвечерната прохлада царьтъ се връщаль съ бояритѣ си къмъ палата. Той билъ захласнать и мълчаливъ. Тогава генеральтъ, който ъзпилъ до самия царь му рѣкълъ! „кажи ми, какво искаше да ни расправишь?“ „Хубаво“, казалъ царьтъ. „Азъ надали щѣхъ да говоря съ селенитѣ тѣй, както ти направи, — ако да не бѣше отгатналь моята мисль. Ами я ми кажи по-добрѣ, отъ дѣ се вземать твоитѣ имоти и имотитѣ на всички ви, които ме обикаляте? Да кажемъ, грънчарьтъ живѣе, като лѣни грънци и др. т. А вий съ какъвъ занаятъ се поддържате?“

Генеральтъ се зачудиль: „Ний съ занаятъ да живѣемъ! Бедкимъ малко работни рѣцѣ има въ свѣта, които да работять зарадъ насъ?“

Отново царьтъ го попиталь: „А моятъ занаятъ какъвъ е?“

Генеральтъ отговориль: „Твоять занаятъ е да царувашъ надъ насъ и да пазишь сегашната наредба“.

Царьтъ се усмихналь.

„Добрѣ, не забравяй това“, рѣкълъ той, „а азъ

сега ще ти расправа какво си мислѣхъ, когато седякътъ говорѣше. Мислѣхъ, че ако бѣхъ отъ туй хамово семе, то за друга работа щѣхъ да употрѣбѣя жиливитѣ си рѣцѣ и силитѣ си. Щѣхъ да съберѣ всеичкитѣ си братя наедно и щѣхъ да имъ кажа:

„Намъ стигать толкозъ мъжи

Намъ стига толкозъ срамъ“, —

Ний искаме да работимъ за себе си, да живѣемъ за себе си!

„Дойде време, дойде часъ.

Иго да строшимъ!

Тогавъ щѣхъ да видя нагледникътъ, какъ извива камшика надъ нази. Щѣхме да трѣгнемъ рамо до рамо съ вѣра въ побѣдата.... и по-добра бѣдъщность щѣше да блѣсне“.

Като се разговаряли така, тѣ стигнали до царскитѣ палати. Тамъ яли, пили и спали спокойно. А свѣтътъ си вѣрвѣлъ по стария пѣтъ....

SHANGHAI TENMA E330904

1111

E 1790
100

цѣна 5 ст.

Книгата ще се распродава въ г. Ески Джумая
отъ Руссе А. Попоев (шивачъ).

SHANGHAI TENMA E330804
>FC+AES-FR40K
SAPIC 0500T
801E 1396 5
TENNIS+DAOF BASE 1

